

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Selonteon lähtökohtana on koulutuksen ja tutkimuksen merkityksen tunnistaminen niin taloudellisen kuin sosiaalisenkin hyvinvoinnin mahdollistajana tulevaisuudessa. On tärkeää, että oppiminen ja koulutus sekä tutkiminen ja tutkimus nähdään selonteossa myös olennaisena osana ihmisyyttä ja yhteiskuntaa vahvistavana sivistyksenä, eikä pelkästään taloudellisen kasvun ja hyvinvoinnin tuottajina. Lisäksi tiedostetaan, että laadukas koulutus- ja

TKI-järjestelmä edellyttää tahdon ja osaamisen lisäksi riittävästi resursseja. Näiden linjausten tulisi näkyä selonteon toimeenpanosuunnitelmassa sekä koulutuksen järjestäjille tosiasiallisesti kohdennetuissa resursseissa sekä mahdollisia rahoitusmalleja ja koulutuksen rakenteita koskevissa muutoksissa.

Lisäksi on syytä varmistaa, että selonteossa mainitut, nyt valmistelussa olleet uudistukset – oppivelvollisuuden laajentaminen, parlamentaarinen jatkuvan oppimisen uudistus ja TKI-kartta – ovat linjassa lausunnolla olevan koulutuspoliittisen selonteon kanssa.

Toisen asteen koulutuksen koulutusmuotojen erityispiirteitä ja profiileja ei tunnisteta riittävästi. Tällä hetkellä noin kaksikolmasosaa toisen asteen ammatillista koulutusta suorittavista on työikäistä aikuisväestöä. Jatkuvan oppimisen merkitys sekä mahdollisuuksien kuvaaminen näille oppijoille toisen asteen koulutuksessa jää vaillinaiseksi. Työelämäyhteyksien merkitystä ja koulutuksen jälkeistä työllistymisen tavoitetta toisen asteen ammatillisen koulutuksen profiloinnissa tulisi selkeästi vielä korostaa.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Selonteossa korostuvat kaikkien kansalaisten oikeus oppia ja mahdollisuus kehittää ja myös uudistaa osaamistaan läpi työuran elämän eri vaiheissa ovat erinomaisia tavoitteita. Myös tavoitteet laadukkaan koulutuksen järjestämisestä koko maassa, koulutus- ja tutkintojärjestelmän

joustavuudesta, uuden teknologian hyödyntämisestä oppimisen tukena, ajasta ja paikasta riippumattomasta opiskelusta sekä monimuotoisesta sivistyksestä ovat tavoittelemisen arvoisia.

Koko nuorten ikäluokka suorittaa toisen asteen tutkinnon, joka avaa ovet jatko-opintoihin ja työelämään, on kannatettava tavoite. Ammatillisen koulutuksen tehtävänä on vastata osaavan työvoiman tarpeisiin ja sen ensisijaisena tavoitteena on työelämään siirtyminen.

Luonnoksessa tavoitteena on, että vähintään 50 % nuorista aikuisista suorittaa korkeakoulututkinnon. Tavoitteen tulee mahdollistaa korkeakoulututkinnon suorittaneille tosiasiallisesti koulutustasoaan vastaava työllistyminen työmarkkinoille. Tavoitemäärittelyssä on huomioitava toisen asteen ammatillisen koulutuksen keskeinen tehtävä, eli koulutuksen avulla vastata osaavan työvoiman saatavuuteen ja työllistymiseen.

Kansainvälisyystavoitteiden saavuttaminen edellyttää koulutus- ja työperusteisen maahanmuuton tukitoimenpiteitä. Osaavan työvoiman saannin varmistamiseksi ja yritysten toimintaedellytysten pysymiseksi Suomessa tarvitaan mm. vieraskielisiä tutkintoja toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Kannatamme varhaiskasvatus-, esi- ja perusopetuksen lainsäädännön uudistamista kokonaisuutena. Tavoitteena on oltava palvelujen yhdenvertaisuus ja nykyistä laadukkaampi toteutuminen koko Suomessa. Uudistuvan lainsäädännön mukaiset tulokset tulisi näkyä eri puolella Suomea asuvien lasten ja nuorten nykyistä vahvempana osaamisena siirtyessä toiselle asteelle oppivelvollisuuden alaiseen koulutukseen. Tämä mahdollistaa toisen asteen koulutustavoitteiden saavuttamisen sekä koulupudokkaiden vähenemisen tulevana vuosina.

Varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen osalta pidämme myös kannatettavana laatua ja tasoa-arvoa vahvistavat uudistukset osana Oikeus oppia -ohjelman toteutusta, ml. laadun varmistamisen menettelyt.

Myös suomi/ruotsi toisena kielenä (S2) -opetuksen kehittämisohjelma vuosille 2021 - 2023 on tervetullut uudistus koskien kaikkia koulutusasteita.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Selonteossa kuvataan toisen asteen koulutuksen luovan opiskelijalle vahvan sivistyksellisen perustan. Tämä pitänee sisällään myös ammattisivistyksen, vaikkakaan sitä ei ole selonteossa mainittu eikä tarkemmin auki kirjoitettu. Korkeatasoisen ammatillisen ja lukiokoulutuksen tulee tuottaa kaikille nuorille vahva pohja yhteiskunnassa ja työelämässä toimimiseen sekä jatko-opintoihin siirtymiseen. Tavoite on kannatettava.

Ammatillisen koulutuksen näkökulmasta isona ongelmana selonteossa on sen profilointi yksinomaan nuorisoikäluokkien ja vahvasti sivistystä painottavaksi koulutukseksi. Tällöin toisen asteen ammatillinen ja lukiokoulutus profiloituvat osaksi koulutusjärjestelmää, joka peruskoulun jälkeen tuottaa erityisesti koulutuspolun jatko-opintoihin. Jos toisen asteen ammatillinen koulutus ei kykene vastaamaan riittävällä tavalla ja riittävän nopeasti alueen työ- ja elinkeinoelämän tai aikuisväestön tarpeisiin, yritykset ja työpaikat joutuvat etsimään toimintaedellytyksen varmistukseen uudenlaisia koulutus- tai sijoittumisratkaisuja.

Ammatillisen koulutuksen ensisijainen tehtävä on vastata omalla alueellaan osaavan työvoiman saatavuuteen. Se tarkoittaa, että ammattiin kouluttautuvien tulisi ensisijaisesti työllistyä koulutuksen jälkeen. Tätä myös työ- ja elinkeinoelämä odottaa ammatilliselta koulutukselta. Tämän vuoksi erityisesti työelämäyhteistyö, sen tukeminen ja siihen liittyvä ohjaus on tärkeää ammatillisessa koulutuksessa. Työelämäyhteistyöhön tulee suunnata nykyistä enemmän myös resursseja.

Vaatus toisen asteen koulutuksen sisällöllisistä muutoksista ja järjestämisen tavoista on perusteltu työ- ja elinkeinoelämän sekä väestökehityksen muutosten myötä. Ongelmalliseksi koemme sen, että toisten asteen kokonaisvaltaista muutosta koskien toimintatapoja ja rakenteita ohjaa selonteossa ajatus geneerisestä toisen asteen koulutuksesta, jonka ensisijainen kohderyhmä on perusasteen päättävät nuoret, jotka opiskelevat ammatillista perustutkintoa.

Tavoite siitä, että ammatillisten perustutkintojen yhteisten tutkinnon osien osuutta tutkinnossa lisätään tulee olemaan koulutuksen houkuttelevuuden, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden osalta iso haaste, jos niiden vaihtoehtona erityisesti työelämäkokemusta omaaville oppijoille ei tarjota muuta mahdollisuutta tai jos ei osata tunnistaa ja tunnustaa joustavasti heidän aikaisempaa osaamista.

Selonteossa on lähes kokonaan unohdettu, että toisen asteen ammatillisen koulutuksen opiskelijoista kaksikolmasosa on työikäistä aikuisväestöä, jotka tarveperusteisesti kehittävät osaamistaan. Selonteossa keskitytään ammatillisessa koulutuksessa perustutkintoihin ja toisaalta lukiokoulutukseen, huomioimatta juurikaan ammattitutkintojen ja erikoisammattitutkintojen roolia ammatillisessa koulutuksessa sekä niiden vahvaa työelämäyhteyttä

ja -tarvetta. Selonteossa sivuutetaan ammatillisen koulutuksen monimuotoisuus työelämän muutoksiin vastaamisessa ja sen varsinainen tehtävä työ- ja elinkeinoelämän kehittäjänä, työllisyyden ja yrittäjyyden edistäjänä.

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen saavutettavuus eri puolilla Suomea on varmistettava yritysten ja työpaikkojen toimintaedellytysten ahdollistamiseksi. Saavutettavuus paranee, kun työ- ja elinkeinoelämäyhteistyötä vahvistetaan alueilla ja koulutusta järjestetään työpaikoilla eri

paikkakunnilla. Koulutuksen ja työelämän välisen yhteistyön kehittäminen, laajentaminen ja syventäminen ovat olennaisia paitsi kohtaanto-ongelman ratkaisemisessa, myös ammatillisen koulutuksen saavutettavuuden turvaamisessa.

Tulevien muutosten keskellä ammatillisen koulutuksen rahoitus on turvattava ja sen täytyy olla ennakoitavissa olevaa. Useasti tapahtuva rahoituksen hakeminen pirstaloi rahoituksen kokonaisuutta ja vaikeuttaa sen ennakoimista sekä perustehtävän toteuttamista. Tulevien muutosten ja toimenpiteiden lähtökohta ei voi olla taloudelliset säästöt toisella asteella, eikä etenään ammatillisessa koulutuksessa.

Koulutus- ja työperusteinen maahanmuutto osaavan Suomen edistämiseksi on nähtävä toisen asteen ammatilliselle koulutukselle mahdollisuutena. Osaavan työvoiman saannin varmistamiseksi ja yritysten toimintaedellytysten pysymiseksi Suomessa tarvitaan myös vieraskielisiä tutkintoja toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa.

Selonteossa ei käsitellä toisen asteen osalta koulutusviennin mahdollisuuksia. Erityisesti suomalaiselle toisen asteen ammatilliselle koulutukselle on kysyntää eri puolilla maailmaa ja se tulisi ehdottomasti mahdollistaa sekä esittää sen lisääminen vahvana tavoitteena ja kehittämisen kohteena.

Eri koulutusasteita ja -aloja ylittävä palvelutarjonta ja sen kehittäminen ovat myös avainasemassa osaavan työvoiman saatavuuden varmistamisessa. Pohjois-Karjalassa pilotoimmekin yhteistyössä Karelia-ammattikorkeakoulun ja Itä-Suomen yliopiston kanssa erilaisia yhdessä tuotettuja koulutuspaketteja osaajien varmistamiseksi.

Eri koulutusasteiden välisen yhteistyön edellytysten vahvistaminen on kannatettavaa, samoin yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen toimenpiteineen, erityisesti teknologian ja digitalisaation hyödyntäminen, henkilökohtaistamisen edelleen kehittäminen, opiskeluhuollon palveluiden turvaaminen sekä maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden perustaitojen vahvistamisen tuki.

Koulutuksen vaikuttavuutta ja saavutettavuutta koskevissa toimenpiteissä, erityisesti toimijarakenteen uudistamisessa toimivalta täytyy olla paikallisilla ja alueellisilla toimijoilla. Heillä on ajan tasainen tieto ja näkemys alueen tarpeista sekä osaaminen käsitellä ja toimeenpanna mahdollisia rakenneuudistuksia, synnyttäen myös uudenlaisia yhteistyön muotoja kansallisesta uudistamisohjelmasta huolimatta.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Ammatillisen koulutuksen näkökulmasta tavoite sujuvimista siirtymistä toiselta asteelta korkea-asteelle on erinomainen. Nivelvaiheen sujuvoittamiseksi tarvitaan ammatillisen tutkinnon suorittaneiden parempaa huomiointia korkea-asteen koulutusvalinnoissa, mikä tarkoittaa muutoksia korkea-asteen opiskelijavalintakäytänteisiin. Näkemyksemme mukaan pelkkä opiskelijoiden geneeristen, erityisesti matemaattisen ja kielellisen osaamisen vahvistaminen opintojen aikana ei riitä.

Koulutus- ja työperäinen maahanmuutto ja sen edistäminen liitetään selonteossa yksinomaan korkea-asteen tehtäväksi. Tämä on mielenkiintoinen koulutuspoliittinen valinta, sillä työvoiman poistumislaskelmien mukaan ammatillisten osaajien määrä ei tule tulevaisuudessa riittämään, mikä näkyy jo nyt rekrytointivaikeuksia eri puolilla Suomea, myös Pohjois-Karjalassa. Eikö ammatillisten osaajien houkuttelu Suomeen olisi myös tärkeä toimenpide,

jolla vastataan työikäisten määrän vähenemiseen? Se ansaitsisi myös oman ohjelman (vrt. Talent Boost -ohjelma).

Lisäksi näyttää siltä, että koulutusvienti asemoidaan selonteossa yksinomaan korkea-asteen tehtäväksi. Näkemyksemme mukaan koulutusviennissä tulisi huomioida nykyistä paremmin myös suomalainen laadukas ammatillinen koulutus, jolle on myös selkeästi lisääntyvää kansainvälistä kysyntää.

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

-

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

Vapaan sivistystyön osalta saavutettavuus, matalan kynnyksen koulutuspalvelut ja koulutuksessa aliedustettujen kohderyhmien nykyistä parempi tavoittaminen ja rahoituksen ennakoitavuus ovat hyviä ja kannatettavia linjauksia ja toimenpiteitä.

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Jatkuvan oppimisen esisijaiseksi tavoitteeksi on selonteossa linjattu aikuisväestön osaamisen kehittäminen ja osaamistason nostaminen. Tavoitteena on myös kehittää tulevaisuuden osaamistarpeisiin vastaava jatkuvan oppimisen järjestelmä, jossa huomioidaan nykyistä paremmin myös eri koulutusasteiden ylittävät osaamisen kehittämisen tuotteet. Jatkuvassa oppimisessa toisen asteen ammatillisella koulutuksella on merkittävä rooli alan vaihtamisen ja työstä työhön (horisontaalisen) siirtymisen mahdollistajana sekä yrittäjyyden edistäjänä.

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Opetus- ja ohjaushenkilöstön osaamisen kehittämisen joustavoittaminen sekä osaamisen kehittämisen suuntaaminen ohjaukseen, erityiseen tukeen, kieli- ja kulttuuritietoiseen opetukseen ja ohjaukseen, digipedagogiseen osaamiseen ja johtamiseen pidämme oikeansuuntaisina koulutuspoliittisina valintoina.

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen opettajat ja muu henkilöstö ovat kohdanneet työssään merkittäviä muutoksia historiallisten lainsäädäntömuutosten myötä, ja kohtaavat uudistuksia myös edelleen. Laadukkaan koulutuksen varmistamiseksi tarvitaan valtakunnallisia tukitoimenpiteitä työssä jaksamisen ja työhyvinvoinnin huolehtimiseksi.

Kelpoisuusasetuksen muutoksilla on turvattava muodollisesti kelpoisten opettajien saatavuus toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa, erityisesti tekniikan aloilla.

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

-

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

-

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

-

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Maahanmuuttajataustaisia koskevat tavoitteet ja toimenpiteet liittyvät selonteossa ammatillisen koulutuksen osalta henkilökohtaistamisen kehittämiseen, riittävän opetuksen, ohjauksen ja tuen tarjoamiseen, opiskeluvalmiuksia tukevien opintojen tarjoamiseen, yhteisöllisyyden edistämiseen ja opiskeluhoitopalveluiden tarjoamiseen. Tavoitteet ja toimenpiteet ovat tarkoituksenmukaisia ja kannatettavia.

Selonteossa ei kuitenkaan mainita sanallakaan koulutus- ja työperustaista maahanmuuttoa, sen edistämistä. Tarvitsemme myös ammatillisen osaajien osalta joustavia käytäntöjä. Pelkkä osaajien korkeakoulutukseen houkuttelu ei tule riittämään eikä varmistamaan sitä, että suomalaisen työ- ja elinkeinoelämän ”rattaat pyörivät” nyt ja tulevaisuudessa.

Osaavan työvoiman saannin varmistamiseksi ja yritysten toimintaedellytysten pysymiseksi Suomessa tarvitaan lisäksi vieraskielisiä tutkintoja toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa. Tämä myös vähentänee koulutukseen osallistuvien ja työpaikkatarpeeseen vastaavien maahanmuuttajataustaisten opintojen keskeyttämistä.

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat

-

Herranen Jatta
Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä